

The background of the entire page is a stylized illustration. It depicts a forest with tall, thin trees and large, rounded green canopies. In the foreground and middle ground, numerous people are shown in various dynamic, dancing or jumping poses. They are drawn in a simple, sketchy style with black outlines and some flat colors. Some people are wearing dresses, while others are in more casual attire. In the upper right quadrant, several white birds, possibly doves or pigeons, are shown in flight, their wings spread wide. The overall color palette is dominated by greens and yellows, with brown for the tree trunks and black for the outlines.

DOLDERSE KRONIEK

Kleine geschiedenis van Den Dolder - 1

www.HistorischeVerenigingDenDolder.nl

Uitgave van de Historische Vereniging Den Dolder

22ste jaargang nr. 4 - oktober 2019

INHOUD

3

Voorwoord

Redactie

4

Den Dolder in de tijd

Van ijstijd tot heden

6

Pleines was here!

Met zeep en zeepoeder is
Den Dolder geboren

12

Weeee Aaaaa Hoeve....

18

Den Dolder fabrieksdorp

Hoe een klein dorp grote bedrijven
voortbrengt

24

Winkelen in oud Den Dolder

30

Wil je meer weten over Den Dolder?

Historische Vereniging Den Dolder

Opgericht 9 april 1997.

22ste jaargang nr. 4 - oktober 2019

jeugdeditie

Verschijnt vier keer per jaar.

Bestuur

Voorzitter: Petra Koek

voorzitter@historischeverenigingdendolder.nl

Secretaris(a.i.): Flip Baay

secretaris@historischeverenigingdendolder.nl

Penningmeester/Ledenadministratie: Ria Huisman-Joore

penningmeester@historischeverenigingdendolder.nl

Commissaris Archief: Flip Baay

archief@historischeverenigingdendolder.nl

Eindredacteur/coördinator Dolderse Kroniek: Nico van der Kleij

redactie@historischeverenigingdendolder.nl

Redactie Jeugdeditie Dolderse Kroniek

Petra Koek, Ankie Keijzer, Gera Hoogland

Tekstvoorstellen en reacties naar de redactie:

redactie@historischeverenigingdendolder.nl

Ontwerp, lay-out en opmaak: Gera Hoogland

gera@loods21.nl

Illustraties omslag en duiven: Anouk van der Meer

Druk: BladNL, Utrecht

Alle rechten voorbehouden. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Den Dolder. Het aanmeldingsformulier voor de vereniging vindt u op de website. Het lidmaatschap van de vereniging leidt steeds tot een stilzwijgende verlenging per kalenderjaar. Opzegging als lid van de vereniging kan mondeling, schriftelijk of via email tot stand worden gebracht en dient tenminste vier weken voor het einde van het verenigingsjaar te geschieden aan de penningmeester.

De contributie bedraagt € 15,00 per jaar.

Banknummer: NL77 INGB 0007 7398 16

De Historische Vereniging beschikt over de ANBI verklaring ('Algemeen Nut Beogende Instelling'). Dit betekent dat uw gift (geheel of gedeeltelijk) in mindering kan worden gebracht op uw belastbaar inkomen.

Website: www.historischeverenigingdendolder.nl

ISSN: 1389-0026

Voorwoord

Beste ouder, grootouder, verzorger, buurman, buurvrouw!

Deze kroniek is een speciale uitgave voor de jeugd van Den Dolder in 2019. Wij hebben een aantal historische feiten weergegeven zonder volledig te willen zijn. Juist door ons te beperken en het luchtig te houden verwachten wij meer interesse. En daar is het ons om te doen. Wij sluiten met ons taalgebruik, onze onderwerpkeuze en onze werkvormen hopelijk aan bij de jeugd van nu. Zo heeft de Dolderse Anouk van der Meer op ons verzoek illustraties gemaakt voor deze Kroniek. Haar inspiratiebron is natuurlijk de Dolderse duif! De illustratie op het omslag verbeeldt vrij bewegende kinderen die hun vleugels uitslaan en veranderen in duiven.

Wij zouden het fantastisch vinden als u deze kroniek wilt gebruiken om de geschiedenis van ons prachtige dorp te bespreken met uw kind, kleinkind of buurjongen of -meisje. En dat zo de liefde voor de omgeving groeit.

Zijn wij daarin geslaagd? Laat het ons weten. We zijn ook heel benieuwd hoe uw rol daarbij is. Bent u mee gaan puzzelen of heeft u samen die selfie gemaakt? Wij hopen het van harte.

Zijn wij er niet in geslaagd? Laat ons dat ook weten! Stuur uw verbetering in tekst of beeld aan ons. Of beter nog: kom ons helpen! Er is vast wel een project dat aansluit bij uw interesse en talent. Weet dat de vereniging steunt op enkele welwillende amateurs, allen vrijwilligers natuurlijk. U bent van harte welkom!

De redactie van deze kroniek:

Petra Koek (tekst en beeld), voorzitter@historischeverenigingdendolder.nl

Ankie Keijzer (tekst en beeld), Gera Hoogland (tekst, beeld en layout)

Deze Kroniek is huis aan huis verspreid in Den Dolder en verstuurd aan alle 440 leden van onze vereniging. Het kan dus zijn dat u dit exemplaar dubbel heeft!

Den Dolder in de tijd

Van ijstijd tot heden

Pijlpunt uit de bronstijd

Gevonden bij Den nu het industrie-Fornhese is.

Dolder waar terrein

Aanleg spoor

In 1865 werd de spoorlijn Utrecht- Amersfoort aangelegd. Het station kwam pas later.

De W.A. hoeve
pagina 12

Winkelen in oud Den Dolder
pagina 24

Dikke stenen en zand in je tuin

Den Dolder ligt aan de voet van de Utrechtse Heuvelrug. De heuvels zijn zo'n 160.000 jaar geleden ontstaan in de ijstijd. Een enorm dikke ijslaag schoof aarde en stenen van Scandinavië naar hier. In de laatste ijstijd van 10.000 jaar geleden was het hier koud en kaal en is er veel zand over ons gebied gewaaid.

Tot in de vorige eeuw lag Den Dolder te midden van heidevelden en stuifzand.

Start van het dorp Den Dolder door Pleines
pagina 6

Den Dolder fabrieksdorp
pagina 18

160.000 / 10.000 jaar v. Chr.

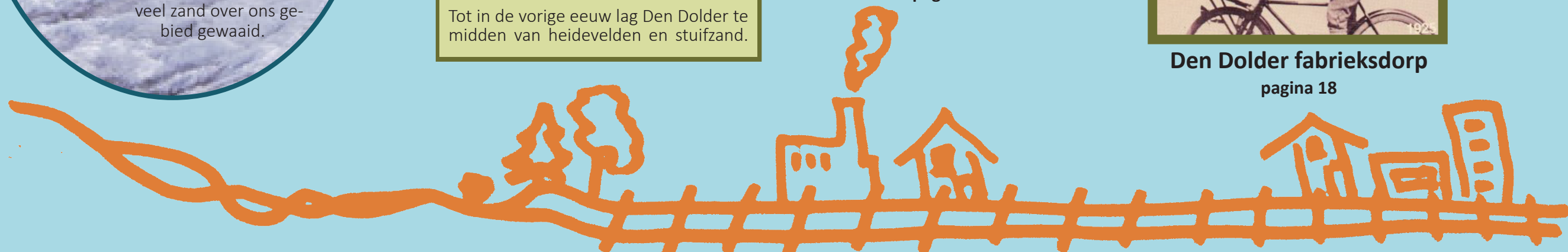
1.500 jaar v. Chr.

1865

1902

1912

nu

Pleines was here!

Met zeep en zeepoeder is Den Dolder geboren

De belangrijkste man in de geschiedenis van Den Dolder is Christoph Pleines. Nadat zijn zeepfabriek in Amersfoort in 1902 afbrandt, bouwt hij een nieuw bedrijf in Den Dolder: zeepfabriek 'De Duif'. Hij maakt zeepoeder, harde en zachte zeep. Daarna wordt hier alles anders.

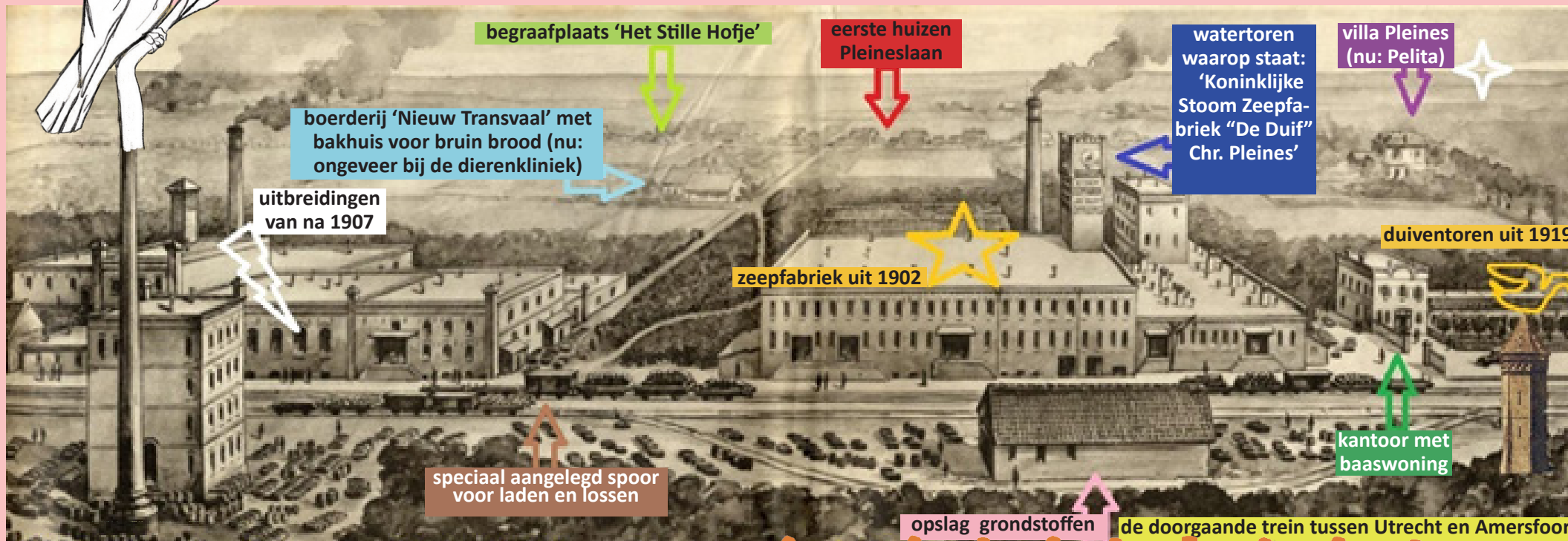
In april 1902 koopt Pleines een stuk heideveld van 160 voetbalvelden groot langs de spoorlijn bij de halte Dolderscheweg. Er staan nog maar 2 huizen. Er komt bijna nooit iemand langs. Alles is rustig.

Vijf maanden later: er staat een zeepfabriek van 114 meter lang / 2 verdiepingen hoog + de heide wordt afgegraven + waterputten geslagen + wegen aangelegd + een los- en laadspoor aangesloten op de lijn Utrecht – Amersfoort..... Bijna klaar zijn: de baaswoning + het kantoor + een boerderij + 6 dubbele arbeiderswoningen + de villa voor Pleines zelf. Dat vinden wij nu ONGELOOFLIJK.

Maar een beetje ondernemer blijft altijd doorgaan en dus komt er een 2e fabrieksgebouw + bijgebouwen + nog meer woningen voor zijn personeel + een school + een onderwijzerswoning + kerkhof "Het Stille Hofje" + een postkantoor.

Hoogtepunt: een zeskantige duiventoren. Al snel ziet die eruit als een toren uit Doornroosje, helemaal begroeid met groene klimop.

Superman Pleines

Alsof hij niets te doen had: Pleines wordt naast directeur van de zeepfabriek ook nog gemeenteraadslid van Zeist. Hij probeert ons buurtschap 'Duivenhorst' te laten noemen. Maar de gemeente Zeist kiest in 1912 voor 'Den Dolder'. Daarmee krijgt het dorp voor het eerst zijn naam.

In 1918 krijgt zeepfabrikant Pleines ruzie met de Nederlandse Staat. Ze nemen zijn grondstoffen om zeep te maken in beslag. Zonder grondstoffen kan Pleines niet werken. Hij verkoopt de fabriek. De nieuwe eigenaar wordt de kaarsenfabriek uit Gouda. In 1932 wordt het bedrijf gekocht door multinational* UNILEVER. De productie

van zeep verhuist in 1932 naar Vlaardingen.

Christoph Pleines verhuist in 1918 met zijn tweede vrouw naar Baarn, schuin tegenover paleis Soestdijk. In 1920 gaan ze in Zwitserland wonen en in 1933 verhuizen ze naar Liechtenstein waar Pleines in 1936 sterft.

We weten niet of het gezellig is thuis bij de zeepfabrikant*. Vader Pleines is altijd druk met zaken regelen. Moeder Adelheid Prang is depressief, ziekelijk en overlijdt in 1912. Hun zonen Joen en Ernst krijgen wel het beste onderwijs en een leven in luxe. Christoph Pleines krijgt 9 kleinkinderen maar waarschijnlijk weten zij lang zo veel niet over hun opa als wij in Den Dolder.

* multinational = bedrijf dat goederen maakt en verkoopt in verschillende landen

* fabrikant = fabriekseigenaar

Getekende plattegrond van Christoph Pleines stoom-zeepfabrieken uit 1914

Op het plaatje hiernaast zie je een Zeepklopper? *
 Wa's dat?
 Stukken zeep doe je in de zeepklopper. Door krachtig door het water te kloppen maak je een een sopje.

Stinkie stankie zeeprecept

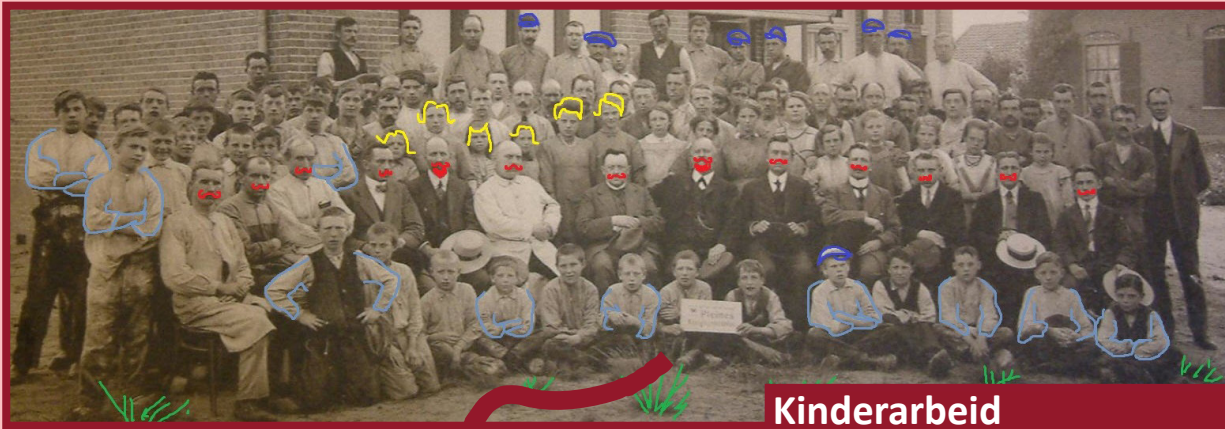
Recept van de zeepzieder* voor zachte zeep. Men neme:

- natuurlijke vetten (varkensvet, boter, levertraan, lijnolie of raapolie)
- kook het vet in een grote koperen ketel met loog (gevaarlijk middel!)
- blijf roeren tot het vet verzeept
- géén lekkere parfum toevoegen!

Je mag één keer raden hoe het ruikt in Den Dolder.... BLEHHHHH!

Wil je ook werken voor de Pleines zeepfabriek? Stuur je sollicitatiebrief voor 1918 naar XXX
 * zieden = koken, denk aan: ziedend van woede

Don't try this at home!

Kinderarbeid

Op een personeelsfoto uit 1914 zie je dat er veel kinderen (12+) werken. De meesten wonen in Amersfoort. Elke dag gaan zij met de trein van 17.57 terug naar huis.

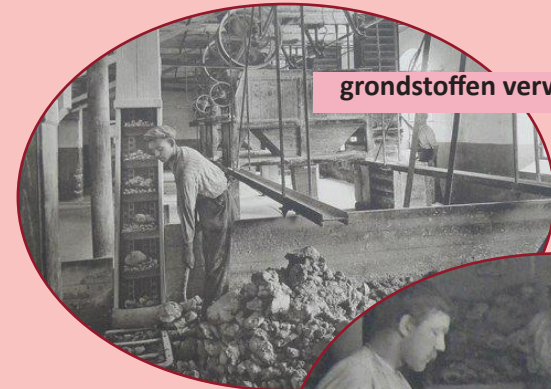
De werktijden: van 7-12 uur, van 13-16.30 uur. Volwassenen ook van 17-19 uur, 6 dagen per week. Alhoewel...op zaterdagmiddag mag je eerder naar huis om bv. naar het badhuis te gaan.

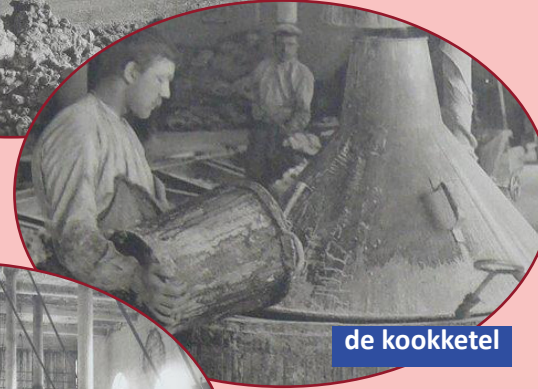
Zeep van 700 kilo!!!

Op de Wereldtentoonstelling in Gent van 1913 wordt de Triomfzeep bekroond met de Grand Prix, de hoogste onderscheiding. Speciaal voor deze tentoonstelling giet de fabriek een blok zeep van 700 kilo. Bovenop het blok liggen tien normale blokjes zeep.

In het midden staat, je raadt het al, een duif.

grondstoffen verwerken

de kookketel

zeepziederij

de zeep wordt ingepakt

In de fabriek...

- Op de begane grond wordt de zeep gekookt + gedroogd + vermalen + de grote brokken ingepakt.
- Op de 1e verdieping worden de zakjes geplakt + grote brokken zeep in kleine stukken gesneden.
- Er zijn aparte eetzalen voor mannen en vrouwen.
- In de kelder wordt de olie uit de kookketels opgevangen. In 1903 komen daar 2 stoomketels bij om energie op te wekken. Het heet niet voor niets "Chr. Pleines stoom-zeepfabrieken". Oh ja, en er moesten ook 125 mensen werken in die hitte en kookgeuren!
- Tot 1916 wordt steeds meer bijgebouwd. Boven de ketelruimte van de fabriek maken ze de eerste kerk: de ketelhuiskerk.
- in 1996 wordt het oudste gedeelte van de fabriek gesloopt.

Het Stille Hofje

Net als perron 9 ¾ in Harry Potter is de ingang naar de begraafplaats een verborgen plek. Alleen Dolderse Drezels zien een groen hek op de Pleineslaan tussen nr. 66 en 68. Als jij het hek kunt zien, ben je "een van ons".

Omdat het gloednieuwe dorp Den Dolder op anderhalf uur lopen van Zeist ligt, komt er in 1903 een eigen begraafplaats: Het Stille Hofje. Christoph Pleines bepaalt dat zijn familie een speciale plek krijgt op de begraafplaats, de D-side, helemaal vooraan. Mijnheer Pleines kan dan niet weten dat zijn 16-jarige zoon Willem als een van de eersten een vaste ligplaats krijgt. In 1912 wordt mevrouw Pleines daar begraven. Na 1980 wordt er niemand meer begraven, maar sinds 2007 is de begraafplaats weer geopend. Vrijwilligers hebben er een prachtig, stil plekje van gemaakt.

WOORDZOEKER

Zoek de woorden: horizontaal, verticaal, diagonaal en achterstevoren.

S	Z	L	N	E	H	R	D	U	I	F
T	E	V	O	E	R	E	M	I	A	D
I	E	E	I	D	T	D	S	K	M	E
L	P	D	T	S	U	L	N	A	O	N
L	E	E	A	E	U	O	O	M	O	N
E	N	E	T	N	T	D	R	E	T	E
H	O	V	S	I	T	N	E	L	R	N
O	D	E	D	E	U	E	D	E	E	D
F	A	O	O	L	U	D	N	O	V	A
J	W	H	V	P	T	L	O	N	O	L
E	D	E	R	E	A	R	N	T	S	Z

ARNTSZ
DENDOLDER
DENNENDAL
DOVE
DUIF
HEIDE
HOEVE
KAMELEON
ONDERONS
OVERTOOM
PLEINES
REMI
STATION
STILLEHOFJE
TUUTTUUT
WADO
ZEEP

☛ Woorden afstrepen

Welke zin vormen de letters die overblijven? _____

Pleineslaan

In 1902 worden er 6x2=12 arbeiderswoningen gebouwd. Het zandpad wordt dan nog Dolderseweg genoemd. Pleines zorgt voor goede en goedkope huizen met diepe tuinen waarin zijn arbeiders groente kunnen verbouwen. Dat is niet alleen omdat hij zo aardig is maar ook omdat hij weet dat werkers die in goede huizen wonen harder werken. Hij was dus goed maar niet gek.

In 1920 (+ 1936) wordt de straat bebouwd met huizen en winkels en krijgt een nieuwe naam: Pleineslaan.

De huizen rondom het straatpleintje zijn in 2018 prachtig opgeknapt. Alleen de voorgevel is blijven staan en daarachter is alles nieuw. Dus nu ook centrale verwarming en een badkamer. Het huis kan weer 100 jaar mee. Wil je hier ook wonen: ff flink sparen of op je 18e inschrijven bij de woningbouwvereniging(*) en lang wachten.

(*)woningbouwvereniging = vereniging die woningen laat bouwen en verhuurt.

vergelijk de foto's goed en kijk wat er in 90 jaar veranderd is aan de Pleineslaan

Dolderse Duif slaat z'n vleugels uit

Het internationale mega-bedrijf UNILEVER koopt in 1932 zeepfabriek "De Duif". Unilever is nu o.a. bekend van merken als: Andrélon, Axe, Ben & Jerry's, Bertolli, Calvé, Conimex, Glorix, Knorr, Lipton, OLA, OMO, Prodent, Rexona, Sun, Unox, Zwitsal

èn van de zeep DOVE, een ander woord voor duif.

Wij Doldenaren weten zeker dat deze DOVE uit Den Dolder is komen vliegen. En net als in 1918 krijg je nog steeds een heerlijk zacht huidje van deze zeep. Zegt het voort! Zegt het voort!

Weeee Aaaa Hoeve....

Uhm??? Iets met een verzekering of toch die reclame van de drogist? Nee joh, gewoon ook weer Den Dolder! Tegenwoordig het terrein waar Altrecht en Reinaerde hun instellingen hebben.

De W.A. Hoeve ligt in Den Dolder. Dat is wel duidelijk. Maar wat betekenen de letters W.A. en wat is een hoeve?

Om bij het makkelijkste te beginnen: een Hoeve is een deftig woord voor boerderij. 100 jaar geleden is hij hier gebouwd. Op de hei. Hij staat er nog steeds, maar is nu een woonhuis (vlak bij de golfbaan).

Waar staan die hoofdletters W.A. voor?

Ze staan voor Willem Arntsz, een edelman uit Utrecht. Hij doet mee aan een kruistocht in de 15e eeuw, een strafreisje naar Jeruzalem. Misschien ken je het boek Kruistocht in Spijkerbroek? Nou zo dus.

Willem gaat niet met het vliegtuig, maar op een paard. Hij ziet onderweg mensen die ze vroeger 'gek' noemden, omdat

ze zo geboren zijn of door een ongeluk, die heel goed en lief behandeld worden.

Als hij terugkomt bouwt hij een soort ziekenhuis voor Utrechters met dezelfde problemen: De Willem Arntsz Stichting. Die bestaat dus nog steeds. Na 500 jaar!

Bouwen voor geesteszieken

Meer dan 100 jaar geleden bouwt de stichting een boerderij hier in Den Dolder. En er komen nog heel veel meer gebouwen voor geesteszieke mensen. Voor mannen en vrouwen. Apart natuurlijk. Links op het grote terrein de gebouwen voor de mannen. Rechts voor de vrouwen. En voor de rijke vrouwen en mannen andere gebouwen

met grotere kamers, lekkerder eten en eigen kleren. Dat noemen we eerste en tweede klasse.

De derde klasse, de arme zieken, hebben minder luxe gebouwen, minder ruimte, minder lekker eten en allemaal dezelfde kleren aan. Ze werken op het land- bij de boerderij dus - of in de wasserij, de bakkerij, de houtbewerking en nog veel meer. Het is eigenlijk een dorp in een dorp.

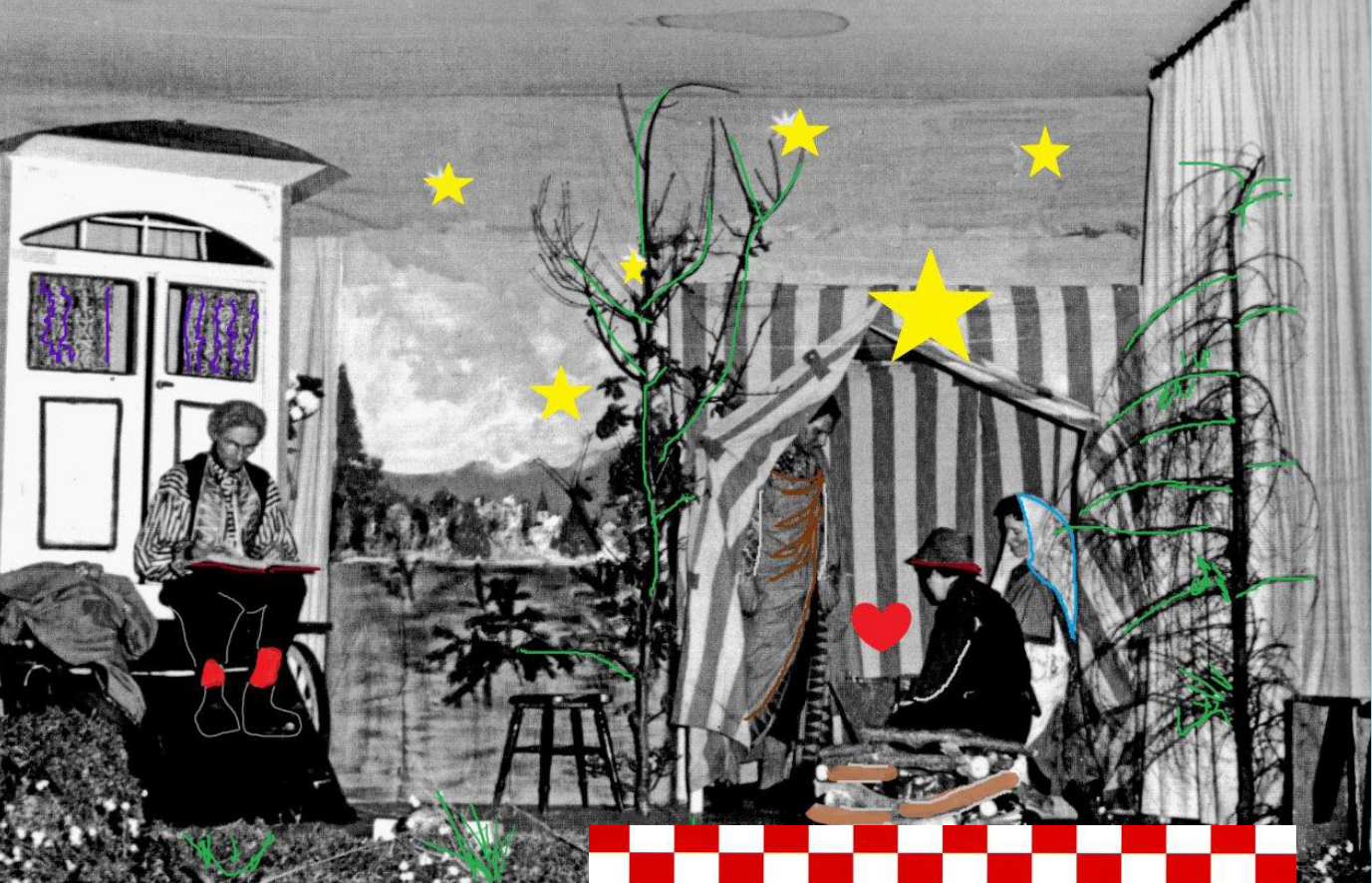

Doe eens gek joh!

In het midden van het grote terrein komen de gebouwen voor de directie, de keuken en zo. Ook een gebouw voor kerkdiensten, muziek en toneel: de Gehoorzaal. Hierboven op de foto het zusterhuis. Zie je de smalle spoorlijn die er ooit naast liep!?

Patiënten doen aan sport zoals atletiek en wandelen. Ze maken muziek bij WADO, het W.A. Dans Orkest. En dat doen ze allemaal samen met de mensen uit Den Dolder. Veel mensen uit het dorp werken op de stichting als verpleger of als dokter. Of als brandwacht of als kok.

Patiënten spelen toneel bij de Dolderse toneelvereniging Onder Ons.

Deze bestaat nog steeds! Maar er spelen geen patiënten meer mee.

Mogen wij ook mee doen?

DE DOLDERSE TONEELVERENIGING
"ONDER ONS"
PRESENTEERT
ZATERDAG
22 APRIL 2006
BOERENBONT EN
RODE LAMPJES
KOMEDIE IN DRIE BEDRIJVEN VAN CARL SLOTBOOM
IN DE GEHOORZAAL VAN DE W.A. HOEVE
TOEGANG: € 5,-
ZAAL OPEN 19:15 UUR, AANVANG 20:00 UUR

Badhuis

Veel mensen die werken op de W.A. Hoeve mogen ook op het terrein wonen. Wel in woonhuizen natuurlijk. Dat is makkelijk, want lekker dichtbij je werk. De verpleegsters wonen op de Vijverhof. Ook zijn er woonhuizen langs de Dolderseweg. Die huizen hebben een aparte patiëntenkamer. De patiënt die daar slaapt, kan gewoon mee eten en verjaardagen en kerst vieren. Overdag werkt hij of zij in de wasserij of bij de postbezorging. Deze 'dienstwoningen' zijn trouwens maar klein! Met wel een aparte patiëntenkamer direct naast de voordeur en een hele grote tuin. Die is er voor de groenten en het fruit. En het drogen van de was op het grasveld.

Maar er is geen badkamer in dat huisje. Ze vragen aan hun baas om een apart badhuis waar ze in bad kunnen. Dat komt er in 1931, bij de ingang van de stichting.

Ook mensen uit het dorp mogen het gebruiken. Op zaterdag tussen 11 en 4 mogen de vrouwen en kinderen om de beurt in bad. En daarna tot 9 uur de mannen. Wel steeds in schoon water, hoor! Je kunt douchen voor 10 cent, echt in bad voor 20 cent, een handdoek lenen kost 5 cent en een stukje zeep 3 cent... Dat zijn guldencenten dus deel dat getal nog eens door 2 voor ongeveer eurocenten!

Tegenwoordig hebben huizen een eigen badkamer. Daarom is het badhuis vanaf 1971 in gebruik als brandweerkazerne. Tja, als het maar nat is! Op de foto het originele slot van het badhuis uit 1931! Foto is in 2018 gemaakt door Erik Vos, postcommandant van Brandweer Den Dolder.

Reken maar uit!

Mevrouw van der Wal gaat lekker een bad nemen. Haar zoon neemt een douche. Mevrouw heeft schone kleren en haar handdoek bij zich, maar koopt wel een zeepje. Haar zoon gebruikt geen zeep maar heeft wel weer zijn handdoek vergeten! pff. Wat moeten ze samen afrekenen? Enne, klinkende munt, hoor! Nix tikkie of pinnen!

Oplossing:
 achtenderftig cent

Omwenteling

In 1974 is Den Dolder volop in het nieuws. De directeur van Dennendal, Carel Muller, heeft een totaal andere kijk op de behandeling van patiënten. Hij zorgt voor mensen met een verstandelijke beperking. Mensen dus die niet zo goed kunnen nadenken omdat ze zo geboren zijn. Hij vindt dat die mensen geen zieken zijn, want je kunt ze niet genezen! Niet met een pilletje of een gesprek...

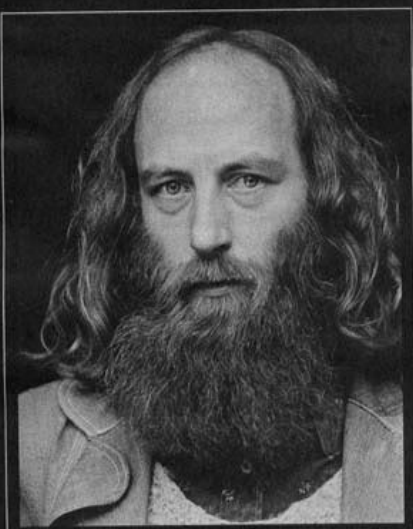
Zijn ideeën en maatregelen zijn zo fris en geniaal dat heel Nederland daar weer zenuwachtig van wordt. Het bestuur van Dennendal, de krant De Telegraaf en de regering in Den Haag! Muller wordt door de politie weggevoerd, maar de

toon is gezet. Vanaf die tijd dragen de verplegers geen witte uniformen meer. De patiënten mogen veel meer zelf beslissen. Ze worden niet meer als zieken behandeld en worden dan ook bewoner of cliënt genoemd. Ze gaan meer wonen als een soort gezin in plaats van in een ziekenhuis, in slaapzalen. Fantastisch toch, dat hij dat heeft bedacht! Vanaf dat moment zijn er ook twee instellingen op het terrein van de W.A. Hoeve: die van Carel Muller, Dennendal genoemd, en de psychiatrische afdeling, Altrecht. Dennendal is nu onderdeel van Reinaerde. Een gedeelte van Altrecht heet nu Fivoor. Snap jij het nog!?

ooit'n
normaal
mens
ontmoet?

en..., beviel't?

www.stichtingpandora.nl © stichting pandora

De onbegrepen Carel Muller

De laatste tijd is de organisatie veel in het nieuws. Dat komt omdat er nu andere bewoners wonen. Niet alleen zwakzinnigen, dat zijn mensen met een verstandelijke beperking, maar ook mensen die bij voorbeeld door de rechter een straf hebben gekregen. Als ze bijna klaar zijn, komen ze hier wonen om langzaam terug te keren naar het gewone leven. Soms gaat dat mis, omdat ze de vrijheid niet aan kunnen of omdat er niet goed op hen wordt gelet. Het gaat in 2017 heel erg mis bij Anne Faber die gedood wordt door een patiënt die misbruik maakte van die vrijheid. Heel Nederland spreekt erover.

Trouwens, in de Tweede Wereldoorlog is het daar ook heel erg mis gegaan. Natuurlijk is oorlog voor niemand leuk. Maar voor mensen die zichzelf niet kunnen verdedigen, is de oorlog helemaal een ramp. Vooral als er in Den Dolder een directeur komt die zich geen zorgen maakt om de patiënten op de Hoeve. Is er geen zeep meer? Jammer dan! Is er geen eten meer? Jammer dan. En die kacheltjes hebben ze ook niet nodig in de winter... Brrr

Omdat er heel veel meer patiënten op de Hoeve wonen dan er ruimte is in de gebouwen, hebben ze niet alleen honger, maar worden ze ook massaal ziek. Ze kunnen niet goed verzorgd worden omdat de hoofddokter, Keulemans, niet naar ze omkijkt. 1163 oude en jonge mensen gaan dood. Op het monumentje voor hen staat: Zij stierven als sneeuw voor de zon. Op de foto zie je de herdenking bij het monument op 4 mei 2019. (Foto: Mel Boas)

Den Dolder fabrieksdorp

Hoe een klein dorp grote bedrijven voortbrengt

STRABO: Van Straten en Boon

Weer een brand! Dit keer in Den Haag... Van Straten en Boon (STRABO) verhuist daarna in 1935 naar Den Dolder. Ze kopen het allereerste gebouw van zeepfabriek "de Duif" Ze maken vetvrij papieren zakjes voor vleeswaren, puntzakken en papieren draagtassen.

Later wordt het papier vaak vervangen door luchtdoorlatend cellofaan* en kunststof.

STRABO ontwikkelt samen met TNO* het allereerste wasbultje. Het wint daarmee de hoofdprijs in een belangrijke wedstrijd. Pas daarna komen er andere wasbultjes op de markt.

In 1995 verkoopt de STRABO zijn gebouw aan de Remia en verhuist naar Haarlem.

De medewerkers van vroeger denken nog altijd met veel plezier terug aan de goede sfeer binnen STRABO, de leuke uitjes, de Sinterklaasfeesten en de wedstrijdjjes 'creatief met papieren zakken'...

*cellofaan = dun doorzichtig verpakkingsmateriaal
*TNO= Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek

Wist je dat...

- veel huizen aan de W.A. laan en de Johannes Wierlaan van de STRABO geweest zijn?
- deze huizen in 1995 worden verkocht aan de REMIA.
- als een fabriek huizen laat bouwen voor zijn personeel het een fabrieksdorp wordt genoemd. Zo heb je Philipsdorp (gloeilampenfabriek) en Batadorp (schoenenfabriek), allebei in Eindhoven. En Hevedorp (rubberlaarzenfabriek) bij Arnhem. Ook Den Dolder is dus begonnen als fabrieksdorp.

OVERTOOM: Postorderbedrijf in kantoorartikelen

Overtoom is het 1e Nederlandse postorderbedrijf* dat bezorgt aan bedrijven. Ze leveren binnen 24 uur artikelen voor kantoor en werkplaats. Ze hebben daarvoor een groot magazijn nodig. Oprichter Rein Sjenitzer begint zijn bedrijf aan de Overtoom. Dat is een straat in Amrsterdam. Het magazijn wordt al gauw te klein. In 1960 verhuist hij naar de Tolhuislaan in Den Dolder. Daar is nu een nieuwe wijk en het fietstunneltje..

* postorderbedrijf= je koopt via telefoon of bestelbon (vroeger) of internet en het pakje wordt bezorgd per post of koerier.

Tuut tuut, dat is snel... het lijkt Overtoom wel !!

De oudere mensen kennen deze reclame nog:

Telefonist: "Met Overtoom, Den Dolder".

Klant: "Ik wil 30 meter magazijnstelling, 200 stappelpakken, 3 winkelrekken, 4 ladders, 2 rollenbanen, 8 kantinetafels, 32 stoelen, 3 buro's en 2 dossierkasten....maar ik moet het wel snel hebben. Wat zegt u? (de besteller heeft de telefoon nog in zijn hand als de vrachtauto van Overtoom toeterend komt aanrijden-TUUT-TUUT). De klant zegt verrast: "dat is snel!"

Met die reclame op radio en tv wordt Overtoom in Nederland net zo bekend als het merk Coca-cola en Heineken.

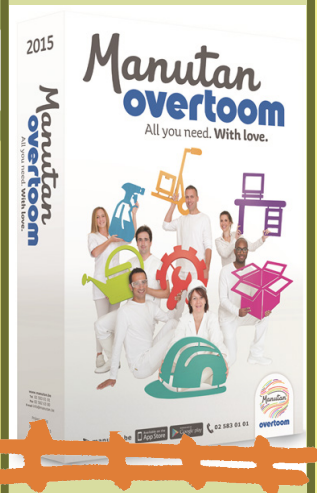

Bestel een poeremetator ???

In 2007 haalt de reclameafdeling van Overtoom een geintje uit. In een radiospotje wordt medewerker Jelle gevraagd een lijst van producten te bestellen.... en "oh ja, doe er ook nog maar een poeremetator bij". Heel Nederland denkt: wat is dat?! Mensen gaan massaal online zoeken. Het wordt een internethype. De grap is dat een poeremetator niet bestaat. Geniaal toch?!

Teken hieronder een poeremetator (alle vormen goed!)

In 1995 koopt het Franse Manutan het bedrijf. In 2014 verdwijnt de naam Overtoom voorgoed. Ze zijn dan al verhuisd naar de Elandlaan. Nog steeds in Den Dolder dus.

REMIA

Amersfoort 1925: Arie de Rooij koopt een fiets met een grote mand voorop. Daarin zitten pakjes boter en margarine die hij aan huis verkoopt.

Later maakt hij zijn eigen menging (=melange) en hij noemt zijn eigen margarine **REMIA: de Rooij's Electriche Melangeer Inrichting Amersfoort**. Zo'n mand- of bakfiets is nu weer helemaal hip. Er zitten nu alleen kinderen in!

Wat maakt de REMIA?

Remia maakt margarine + mayonaise + tomatenketchup + dressings + frituurolie + bak- + braadolie + hun belangrijkste product: sauzen in allerlei smaken. Voor de industrie en voor in de winkel in Nederland en het verre buitenland. En ze worden vaak als lekkerste getest!

Spaart u ook zegeltjes?

Vanaf 1951 werken de REMIA en de Stichtse Margarinefabriek samen op één plek, onder één naam: REMIA, Den Dolder. Ze gebruiken het pand van na 1907 van de vroegere zeepfabriek 'De Duif'.

Behalve lekkere sauzen maken is REMIA ook altijd goed geweest in... reclame maken!

In de jaren 60, 70 en 80 kan je bij de REMIA sparen voor cadeautjes. Moeders moeten zegeltjes knippen uit de papieren verpakking van de margarine en die opsturen. Ze sparen dan voor kop en schotels, theedoeken of messen. Alle huisvrouwen blij, het loopt storm!

Voor kinderen hebben ze een pop, een speelgoedvrachtwagen en Bambino bouwstenen ('n soort LEGO, gemaakt in Den Dolder trouwens!). Om kinderen enthousiast te maken krijgen ze de eerste bouwblokkjes gratis uitgedeeld op school. Dat is superslim! Want natuurlijk wil ieder kind meer Bambino! En dus smeren de kinderen zich een ongeluk. Nog nooit zijn er zoveel dikbesmeerde boterhammen gegeten. Het officiële * record staat op 1,3 cm REMIA margarine op een witte boterham + een flinterdun plakje ontbijtworst erop.

Mannen in de keuken bestaan dan nog niet, in ieder geval niet in de cadeaufolder van de REMIA.

* officieuze = niet echt gemeten

REMIA de eerste, bravo!!!!

REMIA ontwikkelt als eerste in Nederland deze producten:

- in 1959 slasaus in een plastic fles (dus niet meer in glas)
- de fritessaus (minder vet dan mayonaise) en ze doen dat in een 1 kg emmer. Het wordt geweldig verkocht!
- in 1979 goed smeerbare margarine die zo uit de koelkast komt. Vooral handig in warme landen (Afrika en Suriname). Daar heet het My Brand!
- vloeibaar frituurvet voor de cafetaria's
- vloeibare 'bak en braad' voor thuis

Oud verdwijnt, nieuw verschijnt

De REMIA wil groter worden. Ze koopt in 1995 het gebouw van de STRABO (ooit het oudste pand van zeepfabriek 'De Duif'). Dat oude pand gaat plat- BENG!- en een nieuw wit pand verschijnt. De fabriek wordt 3 x zo groot. De helft van alle sauzen in Nederland wordt nu in Den Dolder gemaakt. Dat mag best meer worden, toch?!

Fijnproevers + mensen voor in de fabriek gezocht

Als je goed kunt ruiken en proeven kun je bij de REMIA terecht. Ze hebben fijnproevers die alles testen. Maar ook als je je handen wilt laten wapperen kun je aan de slag. Er moeten zoveel flessen gevuld worden dat er altijd mensen nodig zijn. Houd youtube in de gaten!

100% Klimaatneutraal

Dit wereldbedrijf is nu ook officieel 100% klimaatneutraal. Daarvoor hebben ze het dak vol zonnepanelen gelegd + nemen ze windenergie af + hebben ze een warmtepomp. Transport gaat zoveel mogelijk per binnenvaartschip. Het restafval is tot 0 teruggebracht. Dus als je dit symbool ziet, dan weet je wat het betekent.

ZELF MARGARINE MAKEN:

- 3 eetlepels plantaardige olie
- 2 eetlepels hard vet (bv. kokosvet)
- 2 theelepels melk
- 2 theelepels eigeel
- sap van een citroen

Het harde vet au bain-marie* smelten. Voeg hierna plantaardige olie toe. Zet het kommetje in ijswater. Roeren. Voeg melk + eigeel toe. Blijf roeren. Voeg citroensap toe. Roer door tot het margarine wordt. Mijnheer REMIA deed het al in 1925.

* au bain-marie: smelten in een kommetje boven kokend water; letterlijk in het bad van Marie...

FORTIS lakfabriek

Van 1948 – 1995 zit Fortis Lakfabriek in Den Dolder, tussen de school en het fietstunneltje. De oprichter, schilder Sjoerd van der Zee, kiest voor de naam Fortis omdat het 'sterk' of 'luid' betekent. Nee, Sjoerd heeft geen duur reclamebedrijf nodig om een naam te verzinnen! Enkele jaren later verzint hij een andere naam: Fortis Coatings. Dat is Engels voor 'laklaagjes'.

Verven die tegen een stootje kunnen

Het bedrijf maakt speciale (twee-componenten) verf voor schepen, hoogspanningsmasten, brievenbussen van de PTT en treinen van de NS.

Ook ontwikkelen ze hiervoor speciale verfmengmachines. Het personeel krijgt een goede opleiding om de klant te adviseren, want 2- componentenverf smeert je er niet zomaar op.

Kermisklant

Wel een heel bijzondere klant was de kermis aan de Schröder van der Kolklaan. Voor 'n vriendenprijsje willen zij graag de kleurtjes kopen die andere mensen niet willen hebben. Denk maar na, een ballentent of schiettent heeft ook veel te lijden en moet op z'n tijd een likkie verf hebben.

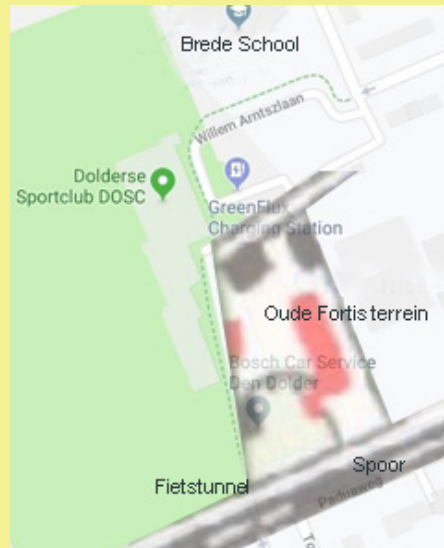
Sponsor

Fortis Coatings doet ook veel voor de mensen in Den Dolder. Ze betalen mee als de muziekvereniging nieuwe uniformen nodig heeft. En ze geven geld voor de terreinverlichting op het (oude) D.O.S.C.- terrein.

Bedrijventerrein De Duif

De kleinkinderen van Sjoerd van der Zee willen het bedrijf niet overnemen. Zij hebben

andere banen die ze leuker vinden. Het bedrijf wordt daarom verkocht en in 1995 verhuist het bedrijf. De fabriek wordt gesloopt en op die plek staan nu de kantoren van bedrijventerrein De Duif, recht tegenover de school.

Wat ga jij doen?

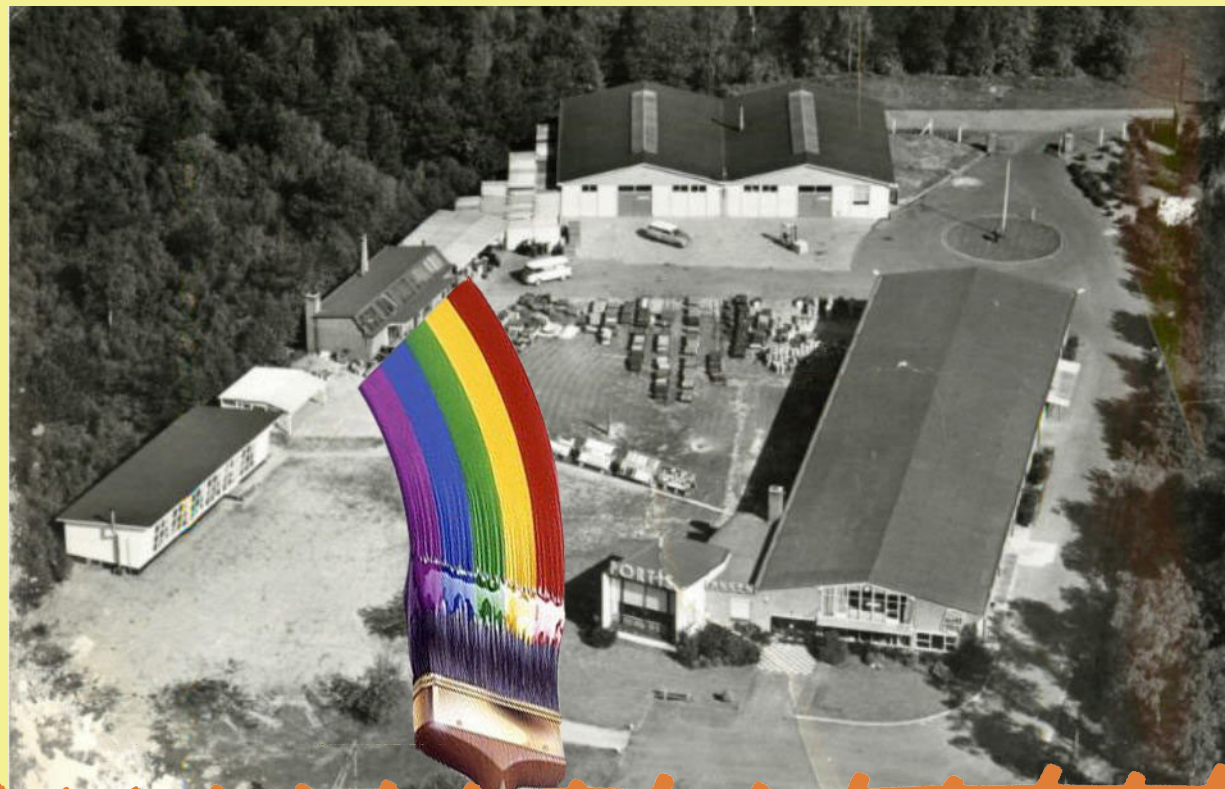
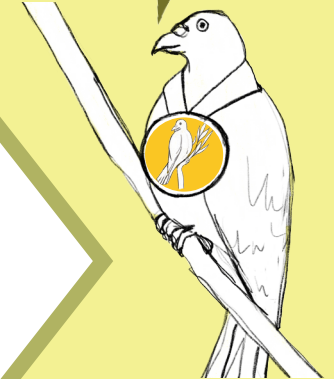
Het is heel bijzonder dat een klein dorp zoveel bekende en succesvolle bedrijven had en nog heeft. Maar Den Dolder heeft opvolgers nodig. Welk idee heb jij om de nieuwe DUIF, STRABO, OVERTOOM, REMIA of FORTIS te worden? Kom erachter waar je gelukkig van wordt. Zet je schouders eronder en geef niet op!

Stel: je blijft in ons heerlijke dorp wonen als je van school gaat. Wat voor bedrijf ga je beginnen of waar ga je werken?

Ik begin een bedrijf in:
want

Ik ga lekker werken bij:
want

Je zult
SUCCES
en
TRIOMF
hebben!!

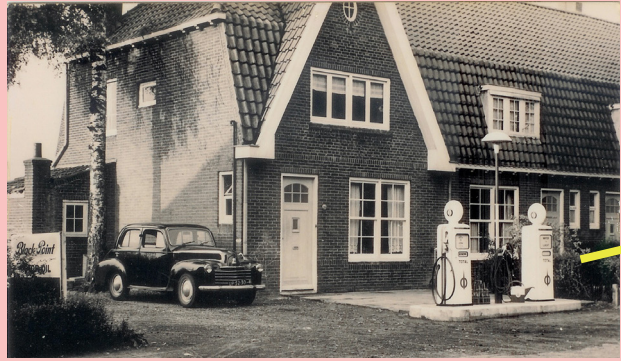
Waar is deze foto gemaakt?

Maak een selfie op deze plaats in het Den Dolder van nu.
 Opsturen naar info@historischeverenigingdendolder.nl
 En wie weet wordt jouw foto in de volgende Dolderse Kroniek geplaatst.

Foto gemaakt omstreeks 1935

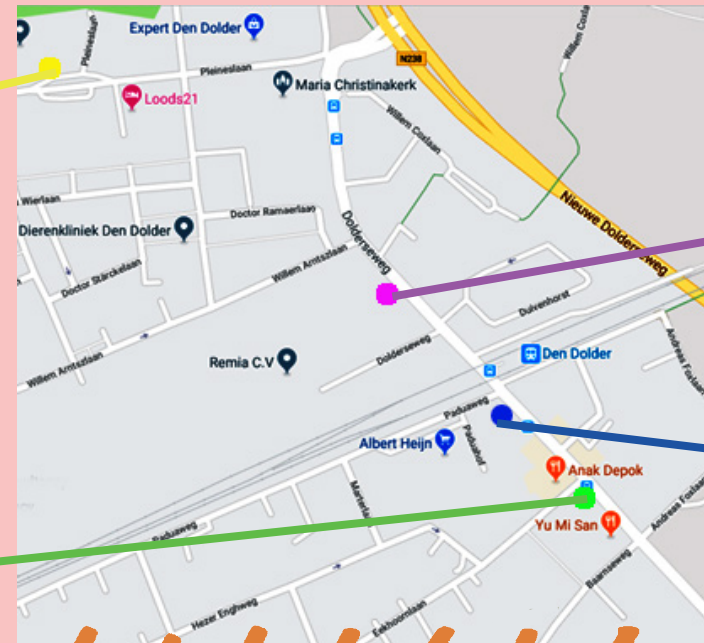
Winkelen in oud Den Dolder

Benzinepomp van Van Leeuwen aan de Pleineslaan (± 1956)

Het Sinterklaaspleintje met de supermarkt SPAR, drankenhandel Wilhelm, Jadrimex + Spijker kasregister (niet zichtbaar). Radio Hora van D.A. Hol, boek + fothandel Van Ee (± 1970)

Boutique Silvia kunstnijverheid, Dolderseweg 119 (± 1970)

Albert Heijn, Dolderseweg 93A, hoek Paduaweg (± 1970)

bouwterreinen landhuizen
120 h.a. bosch en heide
villapark boschwijk

Den Dolder en omstreken

Uitgave: Vereniging „Den Dolder Vooruit“ Den Dolder.
Verkeershuis Vreemdelingenverkeer : Boekhandel Vlastra, Doldersche weg.

terreinen f 0.70 - f 1.50
landhuizen vanaf f 7000.-
villapark boschwijk

REETAX brengt u veilig naar hei - bosch - strand en duin
de **REETAX** zit u gezellig want de auto's zijn nieuw en ruim de kosten... dat is geen bezwaar voor een kwartje staat hij klaar
J.H. REBERGEN den dolder tel. bilth. 2281

G. FAMA dolderscheweg 137 den dolder
schrijf- en tekenbehoeften
grote sortering prentbriefkaarten

DE ZUIVELHUIS is je adres voor melk, boter, kaas en eieren.
E. MASTENBROEK dolderscheweg 130 den dolder

NOORDANUS en ZIEL pleineslaan 2-4 den dolder tel. bilth. 2229
alle leveringen en werken op electrisch gebied

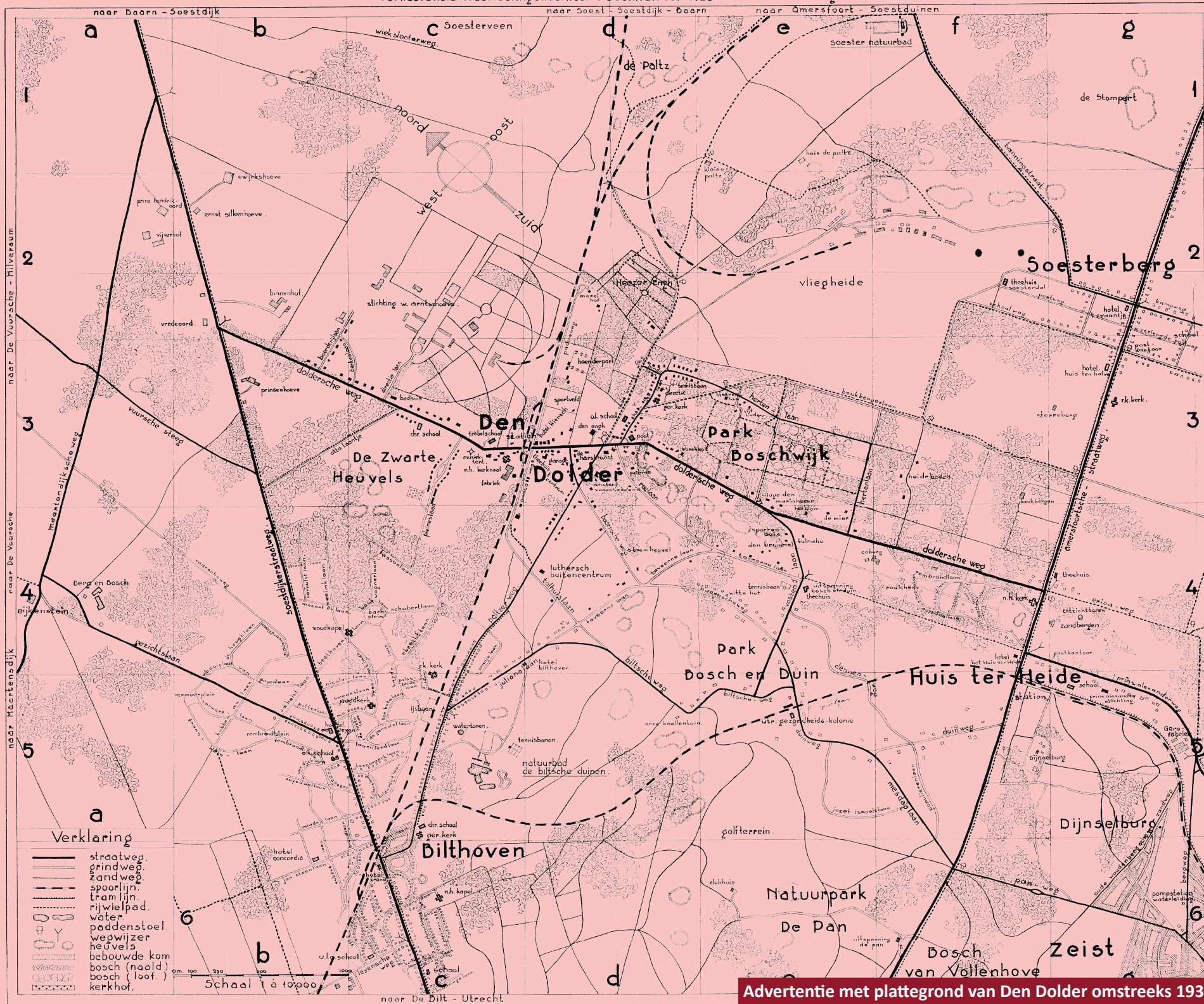
E.J. OUDENES aannemer pleineslaan 46 den dolder tel. bilth. 2550
alle voorkomende timmer- en metselwerken schoorsteenvegen

ik kom juist van magazijn **DE ZON** bij het station mijn pijp gevuld met heerlijke tabak en fijne drupe sigaren op zak
C.A. VUNDERINK dolderscheweg bij het station

VISSER'S woningbureau **HELPT U** aan een woning dolderscheweg 91 den dolder

tuinaanleg en onderhoud
G. v. d. KEMP hertenlaan 41 den dolder

ansichtkaarten oevenies kunstvoorwerpen tel. bilth. 2995
BOEKHANDEL VLASTRA

J. DRINKHUIS comestibles en koloniale waren dolderscheweg 62 den dolder tel. huis ter heide 655

G. VAN 'T HOOG dolderscheweg 185 den dolder reparaat- en schoen- en vakkundig ook ingericht voor maatwerk

DROGISTERIJ G. TUSMA dolderscheweg 93 tel. bilth. 2651
het juiste adres voor: eau de cologne - essences toiletartikelen - enz - enz

B. LITH aannemer, bouwvakker paltzerweg 197 den dolder tel. bilth. 2523
Onderwerken

A. APELDOORN dolderscheweg 91 den dolder tel. bilth. 3409
radiotoestellen philips - arnes ook in huurkoop

CENTRAAL REFORMHUIS den dolder tel. bilth. 2508
voor vegetarisch voedsel, middelen en aanverwante artikelen

voor beter brood van **BRUMMELEN'S** bakkerij dolderscheweg 193 tel. bilthoven 3078

wilt gij uw schoenen vakkundig en blijk laten repareren, ga dan naar de eerste dold. schoenmakerij **D.J.v.d WAL** pleineslaan 35 den dolder

een gezellig zitje vindt u bij **HOTEL-CAFE-DESI. HIENSCH** tel. bilth. 2232 bij het station

A. APELDOORN dolderscheweg 91 den dolder rijwielhandel. agent: fenders-gazelle tel. bilth. 3409.

STOLD luxe brood- en banketbakkerij voor prima brood en banket naar **STOLD** dold. weg 134.

MAISON JANSEN dames- en heerenkapper paltzerweg 83 den dolder

woon in den dolder

den dolder vooruit vreemdelingenverkeer pensioons- en inlichtingen verkeershuis : boekhandel Vlastra.

ik kan nu tenminste rustig slapen, want ik laat 'm'n films afwerken bij : **fotohandel Vlastra**

bouwen is een vertrouwenszaak wendt u zich daarom tot : **van niekerk's bouwbedrijf.** ons werk is af en toe de prijzen zijn billijk bovendien prima referenties reelaan 23, den dolder.

woon in den dolder

Advertentie met plattegrond van Den Dolder omstreeks 1935

Het wandkleed van Den Dolder

Dit is een wandkleed van 4 bij 2 meter met een plattegrond van Den Dolder. Het is gemaakt door 12 tot 14 moeders van de kinderen van de Hazenboschschool. Die stond aan de dr. Ramaerlaan / dr. Boswijklaan. De moeders maakten van lappen en wol een 'luchtopname' van Den Dolder in 1981. Ze werkten er een jaar lang aan, op een middag of een morgen. Je kunt goed zien wat er toen al was en wat er in de tussentijd verdwenen is ...of is bijgekomen.

De school is afgebroken en op die plek staat nu een flat. Het wandkleed hangt er op de eerste etage. Leuk om een keertje in het echt te bekijken met je klas!

Ken jij je Dolderse afko's? verbind wat klopt!

Sportclub voor jong en oud, al 70 jaar

Remia

Geeft jou kekke feestjes en disco's

HVDD

Vertelt de oude en nieuwe geschiedenis

DenDolderCS

Is het sauzenhart van heel Nederland

DOSC

Daar kun je flexwerken en tréinen spotten

DJOIN!

Wil je nog meer weten over Den Dolder?

Google eens naar het Geheugen van Zeist en zoek naar je favoriete onderwerp, bijvoorbeeld Pleines. Direct naar de website via de QR-code hiernaast!

Ook op youtube zijn filmpjes waarin Den Dolder voorkomt. Of kom eens met ons praten. En als je heel enthousiast bent, doe je misschien wel mee met een volgende kroniek?

Schrijf dan een email met je naam en wat je leuk vindt om te onderzoeken of te doen naar Petra Koek: voorzitter@historischeverenigingdendolder.nl

Scan me

Al lid van de Historische Vereniging?

Lid worden van de vereniging? Dat kan. Voor € 15,- euro per jaar. Surf naar de website, ga naar Ledenadministratie of scan de QR-code hiernaast en meld je aan!

www.HistorischeVerenigingDenDolder.nl

The advertisement features a collection of Remia Tafelsauzen bottles and food items on a white wooden background. At the top, there are tomatoes, a plate of fries, and a bottle of Pittige & frisse SHOARMA tafelsaus. In the middle, a bottle of frisse & zoete HAWAÏSAUS tafelsaus is shown. Below it, the main title 'NIEUW! TAFEL SAUZEN' is written in large, stylized letters. Underneath the title is the tagline 'VOOR IEDER GERECHT EEN HEERLIJKE SAUS'. To the right, there is a bottle of Pittige COCKTAIL tafelsaus. At the bottom, a bottle of frisse & romige KNOFLOOK tafelsaus is displayed. On the left, there is a bottle of BARBECUE tafelsaus. In the center, there is a hamburger on a sesame seed bun. On the right, there is a plate of corn and vegetables. At the bottom, there is a row of ten small bottles of different Remia Tafelsauzen flavors: Tzatziki, Favigote, Chilisaus, Cocktail, Skordalia, Cocktail, Barbecue, Hawaïsaus, Zigeuner, and Knoflook. A single green leaf is also visible near the bottom right.

NIEUW! TAFEL SAUZEN

VOOR IEDER GERECHT EEN HEERLIJKE SAUS

Geniet van de Remia Tafelsauzen, nu in handige knijptube!

Een serie van tien heerlijke sauzen met voor elk gerecht een bijpassende saus. Heerlijk bij gegrild vlees, bij een broodje hamburger of bij de borrel! Probeer ook eens de nieuwe Pittige Cocktail, een romige cocktailsaus met rode pepers!

Voor meer informatie, kijk op www.remia.nl of volg ons op Facebook [facebook.nl/remiafans](https://www.facebook.com/remiafans)

Remia[®]